

more consistent with real life. Nietzsche's nihilistic irony is an example of extreme disappointment and subjective sustainable metaphysical systems. Non classical interpretation of ironical discourse denies the overpower of logocentrism and rehabilitates the direct human feelings sphere.

Key words: *irony, non classical characteristic of irony, existential, logocentrism, nihilism, pessimism, voluntarism.*

УДК 168.522

ЕКЗИСТЕНЦІЙНЕ ОСМИСЛЕННЯ ЛЮДИНИ: БУНТ І ЛЮДСЬКА ПРИРОДА У ФІЛОСОФІЇ А. КАМЮ

***І. С. Матвієнко, кандидат філософських наук
malushka20@ukr.net***

Анотація. *На перший план у статті виходять роздуми французького філософа-екзистенціаліста А. Камю, який розглядає життя як ірраціоналістичний абсурдний процес, який не має змісту та закономірностей. Головна роль, на думку Камю, належить людині, яка стикається з ірраціональністю світу. Найголовніше призначення людини, – на думку Камю, – зрозуміти, у чому суть людини бунтівної, та чи можливо тільки за рахунок бунту виправдовувати будь-які дії людини. Саме те, що людина не погоджується з даною ситуацією, і той момент, що визначає слово «ні», є визначальним для людської природи.*

Ключові слова: *людина, людська природа, бунт, абсурд, існування.*

Проблема людської природи та абсурдності людського існування в епоху повної глобалізації суспільства набуває значної актуальності. Адже саме у ХХІ ст. відбувається нівелювання цінності людського життя, її свободи та почуттів. Чи варте життя того, щоб його прожити, – запитує себе А. Камю. Досліджуючи цю проблему, він впритул підходить до проблеми абсурдності людського існування. Актуальність проблеми природи людини, що нерозривно пов'язана зі станом бунту в людині, та визначена тим, що в сучасному суспільстві люди знаходяться в стані невизначеності та кризи релігійності. Поняття бунту в людині не пов'язане з поняттям повстання як такого, це індивідуальний процес для окремого індивіда. Бунт – одна з найголовніших змін у людині, представлених у нашому реальному житті, від якого ми не повинні втікати, а маємо визначити наші цінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема людини та абсурдність її існування досить широко розкривається в роботах представників російської та української філософських шкіл, а саме: І. Бичка, К. Долгова, Н. Маньковської, Б. Маркова, Д. Наливайка, Б. Парахонського,

М. Поповича, К. Река, В. Табачковського, Т. Тульчинського, Н. Хамітова та інших. Також не можна не згадати представників філософської думки, які намагалися окреслити суть феномена відчуження людини, значення її свідомості, роль людини у світі, формування вільної особистості.

Мета дослідження – окреслити основні ознаки природи людини, абсурду та сенсу життя у філософській системі А. Камю.

Виклад основного матеріалу. Альбер Камю – видатний письменник та драматург французької культури, але, разом з тим, і представник філософської еліти. Його, звичайно, не можна порівняти з Данте або Лукрецієм, які взяли собі за мету розгорнути цілі космологічні та філософські системи в епічних віршах, вочевидь, Камю не мав на меті нічого подібного. Але, з іншого боку, ми можемо його порівняти з такими філософськими мудрецами, як Паскаль, К'єркегор або Ніцше, тими, хто, з одного боку, виступали як філософи, а з іншого – як релігійні письменники, праці яких займають провідне місце в пантеоні світової літератури.

Можливо, Камю досяг би більшого визнання на філософському ґрунті, якщо б хвороба та журналістська кар'єра не відривали його від навчання. Хоча, за своїм власним визначенням, він є філософським письменником, незважаючи на те, що оперує «образами, а не аргументами» («Міф про Сізіфа»), але в тому контексті, що він сам замислив свій власний відмінний та оригінальний погляд на світ, і прагне передати цю точку зору через образи, сфантазованих персонажів і події та драматичні уявлення, а не (як ми можемо спостерігати у філософів) шляхом критичного аналізу та прямої мови. Консультант його дисертації олівцем на ній написав: «Більше письменник, ніж філософ».

Також Камю виступає як ідейний письменник та психологічний романіст, що є подібним до творчого здобутку Сартра та Достоевського, які є незаперечними драматургами. Роботи Камю далекі від суворої академічності, систематичного мислення, логічної послідовності, і сукупності розгляду ідей певної доктрини. Але це не означає, що ідеї та думки Камю не є філософськими.

Відомий екзистенціаліст представляється нам як мислитель своєї епохи, адже його, у першу чергу, цікавлять поточні події, які відбуваються у світі (іспанська війна, повстання в Алжирі і т. п.). Камю є досвідченим філософом – він вивчав філософію Августина, К'єркегора, Шопенгауера, Ніцше, Декарта, Спінози, Бергсона та інших. Роботи його зрілого періоду звернені на гуманістичну проблематику, проблему людської свободи та справедливості.

У християнському світі людина, як правило, асоціюється з Христом, Ісусом із Назарету. У християнській традиції людина володіє двома якими: природою від Бога та власне людською природою. Відповідно до сучасного розвитку науки, людину визначають як продукт еволюційного розвитку, в якому, поряд із біологічними факторами, важлива роль належить і соціальному фактору. У зв'язку з цим, відіграє важливу роль питання про основну відмінність між людьми та високоорганізованими тваринами, а також наукові факти і процеси, які зробили можливими ці відмінності.

Відсутність достовірних фактів нові відкриття, які ставлять під сумнів ті, погляди які історично вже склалися, породили різні концепції про природу людини та її сутність. У найзагальнішому вигляді, їх можна поділити на раціональні та ірраціональні. В основі ірраціональних поглядів (а сюди відносять екзистенціалізм, неотомізм, фрейдизм) знаходяться ідеї про те, що діяльність людини, а в більш широкому змісті людське буття, аналізується з позиції прояву непояснюваних внутрішніх мотивацій, прагнень, бажань.

На перший план виходить не пояснення того, чим обумовлена людська діяльність, яка її природа і зміст, а опис та характеристика тих властивостей, які нібито визначають сутність людини. Як приклад, який підтверджує сказане, можна зупинитися на роздумах французького філософа-екзистенціаліста А. Камю, який розглядає життя як ірраціоналістичний ірраціональний абсурдний процес, який не має змісту та закономірності. Головна роль, на думку Камю, належить людині, яка стикається з ірраціональністю світу. «Людина, – зазначає Камю, – єдина істота, яка відмовляється бути тим, ким вона насправді є» [2]. Вона відчуває, що бажає щастя та розумності. З точки зору інтелекту, можна сказати, – пише Камю, що абсурд не в людині і не у світі, але він у їх співприсутності.

Наші сучасні уявлення про людину передусім спираються на раціоналістичні ідеї – матеріалістичні та ідеалістичні. Головним критерієм, який сприяє переходу людини з тваринної стадії до більш вищої ієрархії є матеріальне виробництво, тобто процес поглиблення культури. По суті, без праці та виробництва неможлива освіта, навіть на рівні примітивних форм людського суспільства. Але, коли ми говоримо про сучасне суспільство, то не в межах національних держав, ні в планетарному масштабі життя людини практично не може без суспільної «співдіяльності».

Важливе значення в поясненні соціально-біологічної еволюції людини належить гіпотезі про роль праці в процесі перетворення мавпи в людину. Але, паралельно з працею, у людини розвиваються розумові здібності та їх атрибути – мова та мислення. Звичайно, визначальна роль належить праці, завдяки якій, в остаточному підсумку, формується необхідність у мові, як засобі розуміння та передачі знання. Усе це сприяє розвитку свідомих розумових здібностей, соціалізує людське ставлення до інших собі подібних.

Ускладнення, інтелектуалізація праці ведуть до розвитку людського мислення, зміцнення відносин між людьми. Праця має природний характер і людина виступає в ній, як природна істота. По-іншому, ніж за своїм природним покликом, людина чинити не може. І особливо важливо підкреслити, що саме праця людини, яка надалі призводить до соціалізації, відбувається як природний процес, оскільки своїми діями чинить вплив на навколишню дійсність, і, отже, змінює її, у той самий час, людина формує і свій внутрішній світ та розвиває себе і своє власне «я», саме завдяки роботі над собою людина може проявляти свої як фізичні, так і розумові здібності. Надзвичайна роль у становленні людини та її особистості належить мові, завдяки якій відбувається розвиток людського мислення. Формування мови відіграло величезну роль в становленні і розвитку людини,

створенні міжособистісних відносин і формуванні перших суспільств. Але найголовніша роль мова відіграє у формуванні людської психіки та мислення.

Найголовнішим призначенням людини, на думку Камю, є зрозуміти в чому суть людини бунтівної, та чи можливо тільки за рахунок бунту виправдовувати будь-які дії людини. Саме шляхом того, що людина не погоджується з даною ситуацією, і той момент, що визначає слово «ні», є визначальним для людської природи. Камю зазначає: «порив до бунту укорінений одночасно і в рішучому протесті проти будь-якого втручання, яке сприймається як недопустиме, і в смутному переконанні бунтівника у своїй правоті, а точніше, у його впевненості, що він може «робити і те й інше...» бунт не відбувається, якщо немає такого почуття правоти» [2].

Саме тоді, коли людина відштовхує щось неприйнятне для неї, вона, і співвідносить себе з певним моментом свого існування. Відбувається момент протиставлення всього, що цінне людині, тому, що є для неї абсолютно неприйнятним. Саме в цей момент протиставлення в людині народжується свідомість, на думку Камю. Свідомість це: « неочікуване яскраве відчуття того, що в людині є дещо таке, з чим вона може співвіднести себе хоча б на деякий час» [2]. Свідомість у людини виникає разом із бунтом «все або нічого», коли я ставлю це питання, це є той перший крок, який визначає мене, як людину, яка не погоджується з певним пригніченням. Хоча саме поняття «бунт» і ставить під питання саме поняття індивід.

Хоча сам Камю і визнає той факт, що саме наявність поняття «бунт» у людини і є тим визначальним фактором, завдяки якому ми можемо говорити про природу людини як таку і про той факт що вона дійсно існує, відповідно до уявлень стародавніх греків, які абсолютно чітко визнавали наявність у кожного з нас людської природи (Камю А. «Бунтівна людина»). Діалог ведеться з екзистенціалістом Ж. П. Сартром, відповідно, у вченні якого ні про яку природу людини мова взагалі йти не може, адже «існування передуює сутності», тобто має місце вибір, який і визначає, якою буде людина. А от Камю якраз відносить бунт до універсальної людської природи, тобто наявної у кожної людської істоти. У бунті людина переборює свою обмеженість, та намагається зблизитися з іншими, але це не солідарність в повному значенні цього слова, це солідарність метафізичного характеру.

Бунт людини є протестом проти посягання на його власне я, а не бажання заволодіти чужим, людина, яка почала боротьбу, бореться за власну особистість, кінцевою метою чого є не отримання пальми першості, а вимога поважати мене як особистість, як гідної людини та умови визнання моєї природи, як унікальної. Бунт, – за Камю, – не є проявом заздрощів, озлобленості, або інших негативних факторів, які спрямовані на пригнічення іншого. Зокрема, для Камю, поняття бунту виражається як захист власної гідності, але це поняття набуває зовсім інших барв, у М. Шеллера або у Ф. Ніцше, для яких бунт має суто негативний характер. «Бунт, – як зазначає А. Камю, – насправді глибоко позитивний, тому, що він відкриває в людині те, за що завжди варто боротися» [2].

Отже, у західному суспільстві склалася така теорія про розуміння людини та її свободи, що чим більше розвивається саме визначення поняття «свобода», тим більше у сучасному суспільстві росте незадоволеність зростає невдоволеність власним життям. Фактично сама свобода розвивається набагато повільніше, ніж наші уявлення про неї, тобто, коли ми говоримо про бунт, то ми говоримо завжди про свідому людину, яка чітко знає своє місце у світі та свої права. Саме тому, у релігійному світі немає місця бунту, адже немає реальних проблем, які потрібно вирішувати, тому що відповіді вже відомі заздалегідь. Але той період, коли людина знаходиться поза межами релігійності, ставить її перед вибором, а отже, і перед бунтом. З цього приводу Камю пише: «Людина бунтівна – є людина, яка живе до або після священного, яка потребує людського порядку, при якому і відповіді будуть людські, тобто сформульовані по-людськи. З цього моменту, кожне слово є бунтом, тоді як у сакральному світі всяке слово є акт благодаті... для людського універсуму можливо два універсуми – універсум священного та універсум бунту. Зникнення одного означає виникнення іншого, хоча це може відбуватися у співмірних формах... і тут ми знову стикаємося з формулою «Все або нічого»» [2].

Список літератури

1. Великовський С. «Проклятые вопросы Камю» // Камю А. Избранное. – М. : Правда, 1990. – С. 5–37.
2. Камю А. Бунтующий человек [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://www.litmir.co/br/?b=132473&p=1>
3. Камю А. Вибрані твори /А. Камю. – К. : Дніпро, 1991.
4. Камю А. Міф про Сізіфа : вибрані твори у 3 т. Т. 3 / А. Камю ; упоряд. О. Жупанський ; автор післямови Д. Наливайко ; пер. з фр. – Х. : Фоліо, 1997.
5. Камю А. Творчество и свобода : статьи, эссе, записные книжки / Альбер Камю. – М., 1990.
6. Наливайко Д. С. Метафізика абсурду й етика гуманізму / Камю А. // Чума. – Х. : Фоліо, 2006. – С. 3–26.

ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА: БУНТ И ЧЕЛОВЕЧЕСКАЯ ПРИРОДА В ФИЛОСОФИИ А. КАМЮ

И. С. Матвиенко

Аннотация. На первый план в статье выходят размышления французского философа-экзистенциалиста А. Камю, рассматривающего жизнь как иррационалистический абсурдный процесс, который не имеет смысла и закономерностей. Главная роль, по мнению Камю, принадлежит человеку, который сталкивается с иррациональностью мира. Главное предназначение человека, по мнению Камю, понять, в чем суть человека бунтующего, и, возможно, только за счет бунта оправдывать любые действия человека. Именно то, что человек не согласен с данной ситуацией, и тот момент, что определяет слово «нет», является определяющим для человеческой природы.

Ключевые слова: человек, природа человека, бунт, абсурд, существование.

EXISTENTIAL UNDERSTANDING OF MAN, REBELLION AND HUMAN NATURE IN PHILOSOPHY A. CAMUS

I. Matvienko

Annotation. *At the forefront of thinking out the article of the French philosopher A. Camus existentialism, which examines life as irrationality absurd process that has meaning and patterns. The main role, according to Camus, belongs to the man who is faced with the irrationality of the world. The most important definition of man, according to Camus, is to understand the essence of the human rebellious, and whether it is possible only through rebellion justify any human action. It means that the person does not agree with this situation, and the moment that defines the word "no" is critical to human nature.*

Key words: *man, human nature, rebellion, absurdity, existence.*

УДК 1 (091) : 364

БЛАГОДІЙНІСТЬ І ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

А. В. Ляднева, аспірантка *
lyadneva@gmail.com

Анотація. *Зосереджено увагу на проблемах здійснення благодійності та проблемах почуття милосердя. Здійснено філософський аналіз світоглядної культури благодійності на прикладі філософствування мислителів класичної та сучасної школи. Біфукарційно розглянуто базові підстави благодійності, сформульовані у працях філософів від античності до епохи Просвітництва. Паралельно розглянуто моральні аспекти в практиках благодійності.*

Ключові слова: *благодійність, моральність, людина, суспільство, співчуття.*

Благодійна діяльність як філософський феномен має глибоке коріння в історії філософії. Проте, слід розуміти, що її особливостями на сучасному етапі є зміна соціальної ролі, тому сьогодні її можна розглядати як абсолютно нове самостійне явище, становлення якого відбувається на наших очах.

* Науковий керівник – кандидат філософських наук, професор Л. А. Чекаль